

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гражданский процесс зарубежных стран : учеб. пособ. / Под ред. д-ра юрид. наук А.Г. Давтян. – М. : Проспект, 2008. – 320 с.
2. Гражданский процессуальный кодекс Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.jguard.ru/images/attaches/234/GPK_belarus.txt.
3. Гражданский процессуальный кодекс Республики Армения [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.jguard.ru/images/attaches/234/GPK_Armenia.txt.
4. Гражданский процессуальный кодекс Азербайджанской Республики [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.jguard.ru/images/attaches/228/gpk_azerb.txt.
5. Гражданский процессуальный кодекс Грузии [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.jguard.ru/images/attaches/235/GPK_Georgia.txt.
6. Гражданский процессуальный кодекс Республики Молдова [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.jguard.ru/images/attaches/254/gpk_moldova.txt.
7. Гражданский процессуальный кодекс Кыргызской Республики [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.jguard.ru/images/attaches/248/gpk_kirgiz.txt.

УДК 347.4

ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ З МНОЖИННІСТЮ ОСІБ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ

THE DEFINITION AND TYPES OF OBLIGATIONS WITH A PLURALITY OF PERSONS IN CIVIL LAW

Слома В.М.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права і процесу юридичного факультету
Тернопільського національного економічного університету*

Статтю присвячено характеристиці поняття та видів зобов'язань з множинністю осіб. Проаналізовано підходи до визначення зобов'язань з множинністю осіб. Автором досліджено різні критерії для класифікації зобов'язань з множинністю осіб.

Ключові слова: цивільне зобов'язання, кредитор, боржник, солідарне зобов'язання, часткове зобов'язання, субсидіарне зобов'язання, активна множинність, пасивна множинність, змішана множинність.

Статья посвящена характеристике понятия и видов обязательств с множественностью лиц. Проанализированы подходы к определению обязательств с множественностью лиц. Автором исследованы различные критерии для классификации обязательств с множественностью лиц.

Ключевые слова: гражданское обязательство, кредитор, должник, солидарное обязательство, долевое обязательство, субсидиарное обязательство, активная множественность, пассивная множественность, смешанная множественность.

Article is devoted to the characterization of the concepts and types of obligations with a plurality of persons. The author analyzes the determination of obligations with a plurality of persons. The author investigated different criteria for the classification obligations with a plurality of persons.

Key words: civil obligation, creditor, debtor, solidary obligations, partial obligation, subsidiary obligation, active plurality, passive plurality, mixed plurality.

Актуальність теми. Відповідно до ст. 509 ЦК України, зобов'язанням є правовідношення, в якому одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь другої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо) або утриматися від певної дії, а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку.

Як і будь-яке інше цивільне правовідношення, зобов'язання включає такі елементи: суб'єкт, об'єкт, зміст. Суб'єктами цивільного зобов'язання виступають кредитор і боржник. Разом з тим слід зазначити, що у зобов'язанні не обов'язково повинні брати участь лише дві особи. Як зазначає Є.О. Суханов, по-перше, кількість кредиторів і боржників у конкретному зобов'язанні не обмежується, що призводить до появи зобов'язань з множинністю осіб (боржників або (та) кредиторів). По-друге, в деяких зобов'язаннях, окрім боржника та кредитора, беруть участь інші суб'єкти – треті особи. У таких ситуаціях мова йде про зобов'язання з участю третіх осіб. По-третє, у більшості випадків є можливість заміни у зобов'язаннях боржників і кредиторів іншими суб'єктами, тобто заміни осіб у зобов'язаннях [1, с. 24–25].

Отже, у зобов'язанні на стороні боржника або кредитора можуть бути одна або одночасно кілька осіб (ч. 2 ст.

510 ЦК України). У такому випадку можна говорити про множинність осіб у зобов'язанні.

Питання виникнення та виконання зобов'язань з множинністю осіб досліджували Т.В. Боднар, О.В. Дзера, В.В. Луць, О.О. Отрадна, С.В. Сарбаш, К.А. Сердюков, Є.О. Суханов, Д.В. Трут та інші вчені.

Метою статті є дослідження поняття та видів цивільно-правових зобов'язань з множинністю осіб.

Виклад основного матеріалу. В юридичній літературі існують різні підходи до визначення зобов'язань з множинністю осіб. Так, С.М. Єрмолаєв зазначає, що множинність осіб у цивільному праві полягає у встановленні однакових прав двох чи декількох осіб стосовно одного об'єкта цивільних прав, в результаті чого об'єкт ділиться між ними [2, с. 53].

О.І. Чернілевська визначає множинність осіб у зобов'язанні як непостійну кількісну ознаку суб'єктного складу як договірної, так і недоговірної зобов'язання, за наявності якої як одна, так і дві сторони зобов'язання можуть бути представлені двома і більше особами та яка зумовлює застосування особливого порядку виконання зобов'язання [3, с. 298].

Залежно від можливості виникнення множинності осіб у зобов'язаннях, вони поділяються на:

а) зобов'язання, в яких множинність виникає факультативно (таких переважна більшість);

б) зобов'язання з обов'язковою множинністю осіб;

в) зобов'язання, в яких вона взагалі неможлива [4, с. 60].

К.А. Сердюков виділяє дві основні особливості цивільних правовідносин із множинністю осіб. По-перше, у таких правовідносинах має місце неспівпадання кількості суб'єктів (сторін) правовідношення та учасників правовідношення як осіб, що представляють ту чи іншу сторону. Суб'єктів у ускладненому множинністю осіб цивільному правовідношенні завжди два – активний (уповноважений) та пасивний (зобов'язаний), а учасників декілька. По-друге, участь у цивільному правовідношенні кількох осіб на одній або обох його сторонах тягне за собою формування відносин між цими особами. Тому у випадку наявності множинності осіб у цивільному правовідношенні треба розглядати дві сфери правовідносин: власне правовідносини із множинністю учасників та правовідносини, що формуються між співборжниками або співкредиторами [5, с. 121].

Виділяють такі ознаки множинності осіб у зобов'язанні:

1) множинність осіб є ознакою, що характеризує один з елементів зобов'язання – його суб'єктний склад;

2) множинність осіб є кількісною ознакою суб'єктного складу зобов'язання;

3) множинність осіб є обов'язковою характеристикою суб'єктного складу зобов'язання;

4) множинність осіб може виникати у будь-якому різновиді зобов'язання – і договірному, і деліктному;

5) зміст множинності осіб у зобов'язанні полягає у тому, що як одна, так і обидві сторони зобов'язання можуть бути представлені двома і більше особами [3, с. 298].

Слід зазначити, що до зобов'язань з множинністю осіб застосовуються такі самі правила, як й до інших цивільно-правових зобов'язань. Разом з тим в окремих випадках, пов'язаних з їх виконанням, є певні особливості правового регулювання.

ЦК України закріплює в основному часткову множинність. Це впливає зі змісту ст. 540 ЦК України, відповідно до якої, якщо в зобов'язанні беруть участь кілька кредиторів або кілька боржників, кожний із кредиторів має право вимагати виконання, а кожний із боржників повинен виконати обов'язок у рівній частці, якщо інше не встановлено договором або актами цивільного законодавства. У даному зобов'язанні боржники не відповідають один за одного, а кредитор не може отримати від боржників виконання у розмірі більшому, ніж його частка.

Проте залежно від того, в якому розмірі кредитор має право вимагати, а боржник повинен виконати зобов'язання, у науці цивільного права крім часткових зобов'язань виділяють також солідарні та субсидіарні зобов'язання з множинністю осіб. Відповідно, всі ці види зобов'язань виникають у випадках, коли це прямо передбачено договором або актом цивільного законодавства [6, с. 475].

Як зазначає К.Я. Ананьєва, солідарний порядок виконання зобов'язання передбачає три випадки. По-перше, виконання завжди буде солідарним, якщо в якості предмета зобов'язання виступає неділимий предмет. По-друге, солідарний порядок виконання може передбачатися домовленістю сторін, якщо це не суперечить суті зобов'язання або прямій вказівці закону, коли зобов'язання є частковим або субсидіарним. По-третє, солідарний порядок застосовується, якщо це прямо передбачено законом [7, с. 49].

Відповідно до ст. 541 ЦК України, солідарний обов'язок або солідарна вимога виникають у випадках, встановлених договором або законом, зокрема у разі неподільності предмета зобов'язання. Особливості виконання активного солідарного зобов'язання передбачено ст. 542 ЦК України, відповідно до якої у разі солідарної вимоги кредиторів (солідарних кредиторів) кожний із кредиторів

має право пред'явити боржникові вимогу у повному обсязі. При цьому виконання боржником свого обов'язку одному із солідарних кредиторів у повному обсязі звільняє його від виконання решті кредиторів.

У разі солідарного обов'язку боржників (солідарних боржників) кредитор має право вимагати виконання обов'язку частково або в повному обсязі як від усіх боржників разом, так і від будь-якого з них окремо (ст. 543 ЦК України). Гарантією захисту прав інтересів кредитора у таких правовідносинах є те, що солідарні боржники залишаються зобов'язаними до того часу, доки їх обов'язок не буде виконано у повному обсязі.

У випадку повного виконання солідарного зобов'язання одним із співборжників воно вважається припиненим, а решта боржників звільняється від виконання кредитором. Разом з тим між ними та боржником, який виконав зобов'язання, виникає часткове зобов'язання, в якому останній набуває статусу кредитора та має право вимагати виконання зобов'язання від інших співборжників за вирахуванням тієї частки, що припадає на нього.

Солідарні зобов'язання необхідно відрізнити від субсидіарних (додаткових) зобов'язань. Особливість субсидіарних зобов'язань полягає в тому, що вони мають місце при пасивній або змішаній множинності, тобто множинності на стороні боржника [8, с. 91].

Як впливає зі змісту ст. 619 ЦК України, субсидіарна (додаткова) відповідальність може встановлюватись договором або законом. У субсидіарному зобов'язанні боржник повинен виконати зобов'язання лише у тому випадку, якщо його не виконає основний боржник або якщо основний боржник не дасть відповіді кредитору у встановлений строк на його вимогу про виконання зобов'язання. До додаткового боржника, який задовольнив вимогу кредитора, переходять права кредитора відносно основного боржника.

Виходячи з вищевказаного щодо суті субсидіарного зобов'язання, обґрунтованим видається визначення субсидіарного зобов'язання, запропоноване Д.В. Трут. Автор зазначає, що субсидіарне зобов'язання – таке правовідношення, де на стороні боржника є дві особи – основний боржник і додатковий (субсидіарний) і при якому кредитор буде мати право звернутися з вимогою до субсидіарного боржника у випадку відмови від виконання з боку основного боржника або неотримання від останнього відповіді на вимогу в розумний строк [9, с. 188].

Залежно від того, на чій стороні має місце множинність суб'єктів, виділяють активну (декілька осіб на стороні кредитора), пасивну (декілька осіб на стороні боржника) та змішану (на стороні як кредитора, так і боржника є декілька осіб) множинність осіб у зобов'язанні.

За часом виникнення множинності осіб у правовідносинах виділяють правовідносини з первинною множинністю осіб та правовідносини з похідною множинністю осіб. Якщо множинність осіб наявна у зобов'язанні з моменту його виникнення, то це зобов'язання з первинною множинністю осіб. Якщо цивільне правовідношення виникає як індивідуальне і ускладнюється множинністю осіб згодом, його слід кваліфікувати як цивільне правовідношення з похідною множинністю осіб [10].

С.М. Єрмолаєв виділяє наступні види множинності осіб у цивільному праві:

1) залежно від ступеня визначеності зобов'язаного суб'єкта множинність осіб у цивільному праві слід поділяти на множинність у абсолютних і відносних правовідносинах;

2) залежно від підстави виникнення множинності осіб у цивільному праві слід поділити на ту, що виникає на підставі закону та на підставі договору;

3) залежно від вольового критерію виникнення множинності осіб у цивільному праві слід поділяти на множинність осіб, яка виникає з волі співволодільців цивіль-

них прав і незалежно від їх волі (вимушена множинність);

4) залежно від характеру регулювання цивільно-правових норм множинність осіб у цивільному праві слід поділити на регулятивну та охоронну;

5) залежно від характеру благ множинність осіб у цивільному праві слід поділити на множинність, яка виникає в майнових і особистих немайнових відносинах;

6) залежно від визначення частки в об'єкті правовідношення з множинністю осіб множинність осіб слід поділити на часткову (роздільну) та солідарну (нероздільну);

7) залежно від ступеня визначеності частки множинність осіб слід поділити на множинність осіб з ідеальним визначенням часток і реальним визначенням часток;

8) залежно від свободи здійснення прав щодо своєї частки загального об'єкта множинність осіб слід поділити на множинність з узгодженням волі співволодільців при

здійсненні прав (виконанні обов'язків) і множинність із самостійним здійсненням прав (виконанням обов'язків);

9) залежно від врахування думок співволодільців при прийнятті рішень множинність осіб у цивільному праві слід поділити на множинність, яка враховує волю всіх співволодільців і множинність, яка враховує волю більшості;

10) залежно від прямого чи непрямого способу здійснення прав виділяють множинність осіб з безпосереднім (прямим) і непрямим здійсненням прав і несенням обов'язків співволодільців [2, с. 56–57].

Висновки. Отже, зобов'язанням з множинністю осіб є зобов'язання, в якому одна або обидві сторони представлені декількома особами. Класифікація зобов'язань з множинністю осіб може здійснюватись за різними критеріями. Залежно від виду множинності у зобов'язаннях існують певні особливості, пов'язані з їх виконанням.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гражданское право : в 2х т. Т. II. Полутом I : [учебник] / Отв. ред. проф. Е.А. Суханов. – М. : Волтерс Клувер, 2004. – 704 с.
2. Ермолаев С.Н. Множественность лиц в гражданском праве : дис. ... канд. юрид. наук. / С.Н. Ермолаев. – Краснодар, 2014. – 186 с.
3. Чернілевська О.І. Поняття та ознаки множинності осіб у цивільних зобов'язаннях / О.І. Чернілевська // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». – 2013. – Вип. 21. – Ч. II. – Т. 1. – С. 296–299.
4. Гриценко Г. Зобов'язання з обов'язковою множинністю осіб та зобов'язання, в яких вона неможлива / Г. Гриценко // Юридична Україна. – 2013. – № 6. – С. 60–64.
5. Сердюков К.А. О некоторых аспектах системного подхода к исследованию гражданских правоотношений с множественностью лиц / К.А. Сердюков // Защита частных прав: проблемы теории и практики : материалы международной научно-практической конференции (Иркутск, 20–21 апреля 2012 г.). – Иркутск, 2012. – С. 120–125.
6. Цивільний кодекс України: Коментар / За заг. ред. Є.О. Харитонова, О.М. Калітенко. – Одеса : Юридична література, 2003. – 1080 с.
7. Ананьева К.Я. Исполнение обязательств с множественностью субъектов в них / К.Я. Ананьева // Юридическая наука. – 2012. – № 2. – С. 47–52.
8. Бакин А.С. Понятие субсидиарного обязательства в гражданском праве РФ / А.С. Бакин // Вестник Томского государственного университета. – 2010. – № 339. – С. 91–94.
9. Трут Д.В. Субсидіарні зобов'язання як різновид цивільно-правових зобов'язань з множинністю осіб / Д.В. Трут // Університетські наукові записки. – 2012. – № 4(44). – С. 186–192.
10. Сердюков К.А. Классификация гражданских правоотношений с множественностью лиц / К.А. Сердюков [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://dom-hors.ru/rus/files/arhiv_zhurnala/pep/6-2010-1/serdjukov.pdf.

УДК 346.544

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ТОРГОВЕЛЬНОЇ МАРКИ В УКРАЇНІ

PROBLEMS OF LEGAL SAFEGUARD OF TRADEMARK IN UKRAINE

Ступа Ю.В.,

студентка юридичного факультету

Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

Марченко О.В.,

кандидат юридичних наук, доцент,

*доцент кафедри цивільного, господарського та трудового права
Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара*

Статтю присвячено дослідженню регулювання прав на торговельної марки в Україні. Проаналізовано чинне законодавство України, норми міжнародного права, які регулюють порядок використання і захисту прав на торговельну марку, яка є засобом індивідуалізації учасників цивільного звороту. Крім того, визначено окремі проблеми, розкрито їх суть і запропоновано способи їх вирішення.

Ключові слова: інтелектуальна власність, торговельна марка, знак для товарів і послуг, правова охорона, міжнародні норми.

Статья посвящена исследованию регулирования прав на торговые марки в Украине. Проанализировано действующее законодательство Украины, нормы международного права, регулирующие порядок использования и защиты прав на торговую марку, которая является средством индивидуализации участников гражданского оборота. Кроме того, определены отдельные проблемы, раскрыты их суть и предложены способы их решения.

Ключевые слова: интеллектуальная собственность, торговая марка, знак для товаров и услуг, правовая охрана, международные нормы.

The article investigates the regulation of trademarks rights in Ukraine. The current legislation of Ukraine, norm of international law is analysed in the article, regulative an order uses and protection of rights on a trade mark that is the means of individualization of participants civil turn. In addition, was identified certain problems, their essence is exposed and the methods of decision offer.

Key words: intellectual property, trademark, sign for commodities and services, legal safeguard, international norms.